

NRC-lezers
delen lessen
uit de corona-
pandemie.
'We hebben
het er liever
niet meer over'

Vijf jaar later zien we: we leerden veel en tegelijkertijd niets van de coronaperiode

Illustratie Cyprian Koscielniak

Deze zondag is het precies vijf jaar geleden dat de corona-lockdowns begonnen. De pandemie en de maatregelen trokken diepe sporen door de samenleving. Wij vroegen onze lezers: zijn er lessen uit die tijd die niet vergeten mogen worden?

Samenwerken is cruciaal

De coronapandemie liet niet alleen een virus, maar ook verdeeldheid achter. Een belangrijke les? Een crisis raakt ons allemaal, maar niet op dezelfde manier. Terwijl overheden maatregelen namen om het virus te bestrijden, groeide bij sommigen juist het wantrouwen. Er waren mensen die niet geloofden in het virus, anderen zagen er een complot in. Dit leidde tot felle discussies en een diepere kloof in de samenleving. In plaats van dit enkel als irrationaliteit af te doen, moeten we begrijpen waar die scepsis vandaan komt. De eerste les is dat veel complotdenkers de overheid niet zonder reden wantrouwen. Vaak voelen ze zich al jaren genegeerd of misleid. De pandemie ver-

sterkte dat gevoel, terwijl sociale media de verspreiding van complottheorieën versnelden. Dit toonde aan hoe belangrijk het is, dat overheden helder, eerlijk en vooral empathisch communiceren. Ook als je het als overheid niet weet. Vertrouwen vraagt niet om cijfers, maar om openheid en begrip. Een tweede belangrijke les is, dat de balans tussen individuele vrijheid en collectieve verantwoordelijkheid niet eenvoudig is te bepalen. ‘Mijn vrijheid’ mag niet ten koste gaan van andermans gezondheid. Dit besef is essentieel, niet alleen bij pandemieën, maar bij elke crisis die samenwerking vereist. De kern van alle lessen? Of het nu gaat om volksgezondheid, klimaat of geopolitieke dreigingen: alleen door samen te

werken en van het verleden te leren, kunnen we toekomstige crises overwinnen. Het is een open deur, ik weet het. Maar er is geen alternatief. **Ricky Turpijn** Den Haag

Kritische geluiden horen

Het voelt nog steeds alsof je omfloerst en met meel in de mond moet praten, als je kritisch bent op die periode en hoe we als (ook zelf als) individuen, collectieve groepen en als mensheid hiermee om zijn gegaan. ‘We’ hebben het er liever ook niet meer over. Dat is een belangrijke les, we zijn onze eigen grootste vijand - zeker wanneer we wereldwijd in zo’n dynamiek komen. **Wim Kappers** via LinkedIn

Denk aan de jeugd

Middelbare scholieren zijn aan hun lot overgelaten door ouders, door scholen en door de politiek. Ouders moesten zelf (thuis-)werken, de school was dicht, naar vrienden gaan mocht niet. Deze kinderen hebben zoveel vrijheid van de schoolstructuur gekregen, ze konden er slecht mee om gaan. Vraag kinderen van 16 of 17 jaar maar eens hoe ze hun dag doorbrachten. Velen vertellen je dit: de hele dag in bed liggen, tussendoor patat bakken, als je zin had af en toe een lesje volgen, of alleen tot de docent de absente had genoteerd. Exorbitant veel sociale media, Netflix of games. We moeten niet vergeten dat deze kinderen, midden in hun pubertijd, veel grenzen en veel structuur nodig hebben en een klassensetting, waarin zij elkaar ontmoeten. Een leraar, die corrigeert en vooral ook aanmoedigt. Gelukkig zijn de scholen alweer geruime tijd open. Maar nog altijd zijn er naweën uit die tijd merkbaar: loskomen van je scherm is lastig, angst en depressie zijn meer dan ooit aanwezig en ook dat wat we op scholen niet echt anders kunnen benoemen dan als ‘raar gedrag’, alsof leerlingen niet meer goed weten ‘hoe het hoort’. De jeugd is sterk, zegt men. Dat zal wel en gelukkig zie ik dat ook. Maar ik zie meer dan ooit leerlingen, die net zo zijn als de stengel van een bloem na een storm. Niet gebroken, wel geknakt. **Lisa Arts** Bilthoven

Breid de IC-capaciteit uit en denk aan financiën

Ondanks het uitzonderlijke karakter van Covid-19 vergeten we snel en doen we alsof alles weer normaal is. Toch is het belangrijk een aantal lessen niet te vergeten, omdat een andere pandemie zeker niet uit te sluiten is. In de eerste plaats de noodzaak om snel in staat te zijn de IC-capaciteit te kunnen uitbreiden, teneinde levens te sparen, medici niet voor onmogelijke keuzes te stellen en niet behoeven te leunen op een buurland. Wrang is echter dat het aantal IC-bedden juist is afgenomen bij gebrek aan gekwalificeerd personeel.

Een tweede les is besef van het belang van het gezond zijn én houden van de overheidsfinanciën. Ons land was in staat de economische gevolgen van de lockdowns op te vangen dankzij de ‘diepe zakken’ van toenmalige minister Hoekstra. **Martin Hooftman** Boskoop

Denk aan de lange termijn

Drie jaar lang werden burgers gevraagd hun eigen ziekte vast te stellen en hun genezing te monitoren. Er bestond geen centrale registratie. Al na enkele maanden volgend op de eerste uitbraak werd duidelijk dat niet alle mensen die een besmetting doormaakten ook echt waren genezen. Hier-

voor werd geen signalerings- of registratiesysteem ingericht. En dus hebben we hierdoor nog steeds geen goed zicht op hoeveel mensen nu aan long-covid lijden. Beleidsmakers hebben zo onvoldoende handvatten om hun beleid op te bepalen. Bij een volgende pandemie moet hier aandacht aan besteed worden. Het is inmiddels duidelijk dat iedere infectieziekte een groep met restverschijnselen oplevert. Dit gegeven geen onderdeel maken van je pandemiecheparaatheidplannen is kortzichtig en op de lange termijn contraproductief. Veel politieke- en beleidsmatige energie wordt nu verspilld aan welles/nietes-discussie en elkaar de hete aardappel toeschuiven. Duizenden zieken staan soms al vijf jaar buiten de maatschappij, zijn hun gezondheid, hun werk, inkomen en sociaal leven kwijt. Alles zonder het vertrouwen dat er structureel aan hun problematiek wordt gewerkt. Laten we dat een volgende keer alsjeblieft beter doen!

Christine van Waveren Hilversum

Thuisblijven bij klachten

Wat mij betreft is de meest waardevolle les van corona dat je met ziekteklachten thuisblijft. Hoe vaak komt iemand niet - meestal uit nogal ijdele overwegingen (kijk mij eens een hoog arbeidsethos hebben) - snotterend en hoestend naar kantoor om daar vervolgens alle collega's aan te steken? Helaas vergeten we die les langzamerhand steeds vaker, maar het is nu wel makkelijker om mensen daarop aan te spreken. Veel beroepen kunnen prima thuis uitgevoerd worden, dus graag de mores van de coronatijd terug: blijf thuis bij klachten en als dat echt niet kan, draag dan een mondkapje en houd afstand. Ik wil jouw griep, verkoudheid en andere bacteriën en virussen niet! **Frances Heijman** Bellingwolde

De harde lessen zijn ook belangrijk

Ondanks dat de oproep van NRC is bedoeld om vooral goedbedoelde lessen met elkaar te delen, zou ik graag willen wijzen op de harde lessen die we hebben geleerd. Laten we terugdenken aan het ontzeggen van contact van ouderen in verzorgingstehuizen met hun geliefden in de laatste periode van hun leven. Terwijl de meeste ouderen daar liever hun geliefden nog een keer zagen, dan hun leven coronavrij maar in eenzaamheid in bed te moeten doorbrengen, wachtend op het einde dat toch al voor de deur stond. Veel bedrijven torsen nu nog steeds financiële ellende mee, tot faillissementen aan toe, die is opgelopen in de coronaperiode. Door overheidskeuzes moesten ondernemers met de handen op de rug gebonden zich maar staande zien te houden. We hebben met elkaar wel heel veel nevenschade geaccepteerd met goed bedoelde keuzes gericht op het bescher-

men van een grote minderheid, die toen, en achteraf al helemaal, anders afgewogen hadden mogen worden, of zelfs moeten worden. **Ivo van Dijkhuizen** Herpt

We hebben met elkaar veel nevenschade geaccepteerd

Ivo van Dijkhuizen Herpt

Eigen kraamtijd

Zal ik er even een hele andere ingooien? Ons eerste kindje werd in november 2020 geboren. In die tijd mocht je 2 personen per dag ontvangen. Met kraamhulp bleef er dan nog 1 persoon over. Kiezen tussen de opa en oma's? Dat hebben we niet gedaan. Maar verder, wat was het heerlijk om even in een kleine bubbel van de eerste weken samen te genieten. Ik kan het iedereen aanraden. Ook nu je zoveel visite mag ontvangen als je wil, doe maar lekker rustig aan in de kraamtijd **Merel Prins** via LinkedIn

Moeten samenwerken

De ervaringslessen bij een nog onbegrepen pandemie zijn: houd afstand, vermijd direct contact, was je handen, overdracht kan asymptomatisch zijn, en gebruik beschermende kleding. Om te begrijpen hoe de ziekteverwekker werkt, zijn de verworvenheden van liberale democratie - wetenschap en vrije journalistiek - essentieel. En besluiten van bestuurders moeten kunnen worden getoetst door onafhankelijke rechtspraak. Van het begin was het duidelijk, dat de effecten van de pandemie alleen geminimaliseerd konden worden met een werkend vaccin. Dé les voor mij was dat als mensen echt willen en moeten samenwerken, ze bijna tot het onmogelijke in staat zijn. Binnen een jaar was met behulp van mRNA-technologie een effectief vaccin ontwikkeld. Je zou verwachten dat we door corona nogmaals met de neus op de feiten zijn gedrukt, dat voor een gelukkig, gezond en voorspoedig leven voor iedereen, samenwerking en solidariteit essentieel zijn. Niets bleek minder waar. Een grote teleurstelling is dat we niets hebben geleerd van deze pandemie, omdat we net als bij begin van corona nog steeds niet voorbereid zijn op een volgende pandemie zoals vogelgriep. **Hans Moonen** Utrecht